

Інформаційна безпека держави як елемент соціокультури

Олег Панченко, Державний заклад «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр МОЗ України»

Розглянуто взаємозв'язок інформаційної безпеки та інформаційної культури, на основі якої досліджена інформаційна безпека як елемент соціальної культури. Сформульовано наступне визначення: інформаційна безпека – стан інформаційного середовища, що забезпечує задоволення інформаційних потреб суб'єктів інформаційних відносин, безпеку інформації і захист суб'єктів від негативної інформаційної дії. Інформаційна безпека тісно пов'язана з інформаційною культурою, під якою розуміється здатність ефективно використовувати його інформаційні ресурси і засоби інформаційних комунікацій, а також застосовувати для цих цілей передові досягнення в галузі розвитку засобів інформатизації і інформаційних технологій.

Відзначено, що інформаційна культура також має як об'єктивну (культура володіння інформацією для чогось), так і суб'єктивну (суб'єкт володіння – особистість, суспільство) суті, причому особистість є одночасно як суб'єктом, так і об'єктом інформаційної культури.

Окремо виділене поняття «культура інформаційного самозахисту», що комплексно поєднує в собі риси матеріального та ідеального світогляду особистості та формує його інформаційну культуру як в частині культури інформаційно-професійної компетенції, так і в частині культури інформаційної безпеки. Культура інформаційного самозахисту визначає уміння особистості поводитися з інформацією без нанесення шкоди собі та іншим учасникам інформаційних відносин; здатність протистояти інформаційним загрозам і зберігати психічне здоров'я в умовах негативного інформаційного впливу.

Встановлено, що в умовах зміни соціокультурних цінностей і з урахуванням зазначених причинно-наслідкових зв'язків рішення проблеми забезпечення інформаційної безпеки особистості має носити комплексний системний характер і здійснюватися на різних рівнях.

Ключові слова: *інформація, безпека, інформаційна безпека, державна безпека, національна безпека, інформаційна культура, соціальна культура, культура інформаційного самозахисту*

Information security of the state as an element of social culture

Oleg Panchenko, The State Institution "Scientific – Practical Medical Rehabilitating – Diagnostic Center of the Ukrainian Ministry of Health"

The relationship of information security and information culture is examined, on the basis of which information security is studied as an element of social culture. The following definition is formulated: information security – the condition of the information environment that ensures the satisfaction of the information needs of the subjects of information relations, information security and the protection of subjects from negative information impact. Information security is closely related to the information culture, which means the ability to effectively use its information resources and means of information communication and also apply for these purposes the advanced achievements in the field of information resources development and information technology.

It is noted that the information culture also has an objective (the culture of ownership of information for something) and subjective (the subject of ownership is a person, society) essence, and the personality is both a subject and an object of information culture.

The concept of a "culture of informational self-defense" is singled out separately, combines the features of the material and ideal worldview of a person and forms his informational culture both in terms of information and professional competence culture, and in terms of information security culture. The culture of informational self-defense determines the individual's ability to handle information without harming themselves and other participants in informational relations; the ability to withstand information threats and maintain mental health in the face of negative information impact.

It is established that in the context of changing sociocultural values and taking into account the

indicated causal relationships, the solution to the problem of ensuring the information security of an individual should be of a comprehensive systemic nature and carried out at different levels.

Keywords: *information, security, information security, state security, national security, information culture, social culture, information self-defense culture*

Информационная безопасность государства как элемент социальной культуры

Олег Панченко, Государственное учреждение «Научно-практический медицинский реабилитационно-диагностический центр МЗ Украины»

Рассмотрена взаимосвязь информационной безопасности и информационной культуры, на основе которой исследована информационная безопасность как элемент социальной культуры. Сформулировано следующее определение: информационная безопасность – состояние информационной среды, обеспечивающее удовлетворение информационных потребностей субъектов информационных отношений, безопасность информации и защиту субъектов от негативного информационного воздействия. Информационная безопасность тесно связана с информационной культурой, под которой понимается способность эффективно использовать его информационные ресурсы и средства информационных коммуникаций, а также применять для этих целей передовые достижения в области развития средств информатизации и информационных технологий.

Отмечено, что информационная культура также имеет как объективную (культура владения информацией для чего-то), так и субъективную (субъект владения – личность, общество) сути, причем личность является одновременно как субъектом, так и объектом информационной культуры.

Отдельно выделено понятие «культура информационной самозащиты», комплексно сочетает в себе черты материального и идеального мировоззрения личности и формирует его информационную культуру как в части культуры информационно-профессиональной компетенции, так и в части культуры информационной безопасности. Культура информационной самозащиты определяет умение личности обращаться с информацией без нанесения вреда себе и другим участникам информационных отношений; способность противостоять информационным угрозам и сохранять психическое здоровье в условиях негативного информационного воздействия.

Установлено, что в условиях изменения социокультурных ценностей и с учетом указанных причинно-следственных связей решение проблемы обеспечения информационной безопасности личности должно носить комплексный системный характер и осуществляться на разных уровнях.

Ключевые слова: *информация, безопасность, информационная безопасность, государственная безопасность, национальная безопасность, информационная культура, социальная культура, культура информационного самозащиты*

Постановка проблеми.

Сучасний етап розвитку цивілізації характеризується народженням суспільства нового типу – інформаційного, в якому основним стратегічним ресурсом стає інформація. Нові інформаційно-комунікаційні технології все більш широко проникають практично у всі сфери життєдіяльності суспільства, змінюють умови праці і побуту людини, формують у нього нові потреби, стереотипи поведінки, нові уявлення про якість життя, час та простір. Вплив, що чинять інформаційні процеси на всі сфери життя суспільства, актуалізує найважливіші питання соціального буття, зо-

крема питання інформаційних взаємодій. У зв'язку з цим не може не змінюватися ситуація щодо дослідження ціннісної орієнтації особистості, її інформаційного обґрунтування та інформаційної безпеки.

Роль інформаційної сфери, що представляє собою сукупність інформації, інформаційної інфраструктури суб'єктів, а також систем регулювання громадських відносин, що виникають при цьому, значно зросла на сучасному етапі розвитку суспільства. Будучи важливим фактором життя суспільства, інформаційна сфера надає істотний вплив на стан політичної, оборонної та економічної складових безпеки України. Від

забезпечення інформаційної безпеки істотно залежить національна безпека нашої держави і ця залежність буде значно зростати в ході технічного прогресу і проникнення інформаційних технологій у всі сфери діяльності сучасного суспільства.

Будь-які технічні нововведення та ідеї стають у соціальному плані ефективними лише в тих випадках, коли вони органічно включаються в культурне середовище суспільства, стають невід'ємною частиною його загальної культури. У зв'язку з цим інформаційна безпека стає найважливішим базовим елементом соціальної культури нашої держави. Обумовлено це, перш за все, швидко зростаючими технологічними можливостями сучасних інформаційних систем, які за своїм впливом на політику, господарсько-економічне життя, духовно-ідеологічну сферу і настрої людей стали в даний час вирішальними і всеохоплюючими.

У сучасному інформаційному суспільстві основним атрибутом є інтелектуальний потенціал, який неможливо створити без стабільної роботи та розвитку науки, освіти, професійних, політичних і управлінських структур на основі новітніх інформаційних технологій. Виникло усвідомлення інформаційних процесів у широкому соціокультурному контексті, і тепер вони прямо співвідносяться з культурою людства та основними тенденціями її подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Поняття «безпека», «національна безпека», «система загроз», «виклик національній безпеці» розглядають багато українських та закордонних вчених, зокрема: В. Богданович, В. Горбулін, М. Єрмошин, О. Загорка, О. Ільшов, С. Мосов, Н. Нижник, В. Олуйко, О. Пархоменко-Куцевіл, Ю. Пунда, В. Радецький, І. Романченко, А. Семенченко, Г. Ситник, В. Сіцинський, Є. Смірнов, В. Ткаченко, П. Чабаненко, В. Шарий, В. Шемаєв, С. Ярош та ін. Загальні питання, що стосуються генезису інформаційного суспільства, аналізують у своїх працях В. Абрамов, В. Бегма, К. Варивода, Б. Кормич, В. Політанський та ін. Питання державного

управління у сфері безпеки (національної, регіональної тощо), її забезпечення організаційними, інформаційними та іншими методами розглядають у працях С. Белай, О. Вербицький, А. Качинський, З. Коваль, О. Рябоконт та ін. Проте їх наукові праці здебільшого присвячені теоретичним проблемам розвитку інформаційного суспільства, правового регулювання інформаційної сфери з боку держави чи винятково технічним аспектам упровадження інформаційних технологій. У той же час залишається недостатньо розробленою проблема реалізації інформаційної безпеки держави в умовах становлення інформаційного суспільства з урахуванням їх дихотомічності та необхідності переходу до сучасних принципів публічного адміністрування та міжсекторної взаємодії, що й актуалізує тему дослідження, визначає його мету та завдання.

Однак, як виявилось, лише техніко-прикладними та організаційно-правовими методами дану проблему в повному обсязі вирішити не вдасться. Проблема інформаційної безпеки повинна вирішуватися також і з точки зору інформаційної культури. Проведений нами аналіз сучасних досліджень цього факту, незважаючи на величезний інтерес до проблеми її вивчення, має переважно техніко-прикладний характер і орієнтований на рішення конкретних науково-технічних завдань показав недостатній, на наш погляд, рівень його вивчення. Лише в небагатьох роботах актуалізується соціально-культурологічний аспект проблеми інформаційної безпеки духовної сфери, забезпечення цілісності, достовірності та доступності культурно-історичної інформації, постійна зміна поточної ситуації, відсутність ефективних методик вирішення виникаючих питань стосовно до конкретних задач сфери інформаційної культури, вимагає системного підходу. Інформаційна безпека в контексті культурного життя суспільства лише починає досліджуватися, і цілі області знання, пов'язані з функціонуванням різних соціальних інститутів, залишаються мало вивченими.

Мета роботи є дослідження питання інформаційної безпеки як елемента соціальної культури.

Виклад основного матеріалу.

Чіткого науково обґрунтованого підходу як до змісту, так і до співвідношення поняття «інформаційна безпека», на сьогодні не вироблено; у нормативних правових актах і юридичній літературі використовуються різні терміни: «безпека», «національна безпека», «державна безпека», «безпека країни».

Ситуація ускладнюється відсутністю легальних (нормативних) формулювань і визначень, оскільки законодавець визначає поняття безпеки, не уточнюючи його співвідношення з поняттями «державна безпека» та «національна безпека»; під безпекою розуміється стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. При цьому не уточнюється, про який вид безпеки – національної або державної – йдеться, так само, як і чи потрібно взагалі виокремлювати між ними відмінність.

У нашому дослідженні ми виходили із взаємозв'язку базових понять «інформація», «інформаційна безпека» та «інформаційна культура». Інформація має властивість амбівалентності, яка полягає в тому, що інформація виступає одночасно у вигляді двох реальностей: об'єктивної та суб'єктивної. Згідно з першою інформація носить або атрибутивний, або функціональний характер [5]. Згідно з другою інформація – компонент нашого буття, реальність, але не об'єктивна, а суб'єктивна, така, що стосується сфери ідеального. Вона не матеріальна – це спалах свідомості, що породжує образ реального світу.

В іншій термінології, що вживається деякими дослідниками, інформація має дві сторони: змістовну і показну [4]. Суть змістовної сторони інформації – віддзеркалення в свідомості людини навколишньої дійсності, зокрема повідомлення, у формі психічних відчуттів. Ця сторона інформації залежить від фізіологічних особливостей рецепторів людини, її нервової системи, наявного досвіду осмислення тих або

інших відчуттів, а також досвіду фіксації пізнавальних образів в мові, що веде до виникнення понятійного мислення. Суть показної сторони інформації визначають самі повідомлення, що передають психічні відчуття іншим людям. Показна сторона інформації залежить від здатності людини описувати свої відчуття деякою мовою, перетворювати описи на повідомлення і передавати їх іншим людям. Перетворення показної сторони інформації на змістовну, і навпаки, складає суть загального закону поширення інформації.

Важливою складовою показної сторони інформації є інформаційне середовище, що має, у свою чергу, дві складові: організаційну і технологічну.

Організаційна складова містить виробництво засобів інформатизації і інформаційних послуг, інформаційний ринок, підготовку і перепідготовку кадрів, проведення наукових досліджень. Технологічна складова інформаційної інфраструктури утворюється інформаційно-телекомунікаційними системами.

Оскільки інформація в своїй суті має об'єктивні і суб'єктивні складові, то і інформаційна безпека має бути направлена на захист об'єктивного і суб'єктивного, матеріального та ідеального. Різносторонність поняття «інформаційна безпека» відзначена багатьма дослідниками [1, 2, 6]. Смісловий зміст узагальненого поняття інформаційної безпеки визначається трьома її складовими [11].

Першою складовою є забезпечення інформаційних потреб суб'єктів, які включені в інформаційне середовище. Не може бути забезпечена інформаційна безпека суб'єкта без наявності у нього необхідної інформації. Інформаційні потреби різних суб'єктів не однакові, проте у будь-якому випадку відсутність необхідної інформації може мати і, як правило, має негативні наслідки. Ці наслідки можуть носити різний характер, їх тягар залежить від складу відсутньої інформації.

Щоб забезпечити інформаційні потреби, інформація повинна відповідати певним вимогам. По-перше, інформація має бути відносно

повною. Відносно тому, що абсолютно повної інформації жоден суб'єкт мати не може. Повнота інформації характеризується її достатністю для прийняття правильних рішень. По-друге, інформація має бути достовірною, бо спотворена інформація призводить до прийняття неправильних рішень. По-третє, інформація має бути своєчасною, оскільки необхідні рішення ефективні лише тоді, коли вони приймаються вчасно.

Вимоги повноти, достовірності і своєчасності інформації відносяться не лише до її первинного статусу. Ці вимоги мають силу на весь час циркуляції інформації, тому що їх порушення на стадії подальшого використання інформації також може призвести до неправильних рішень або взагалі до неможливості ухвалення рішень, як і порушення статусу конфіденційності може знецінити інформацію. Тому інформація має бути захищена від дій, що порушують її статус. А це відноситься до сфери безпеки інформації. Отже, забезпечення безпеки інформації має бути другою складовою інформаційної безпеки.

До ухвалення невірних рішень може привести не лише відсутність необхідної інформації, але і наявність шкідливої, небезпечної для суб'єкта інформації, яка найчастіше цілеспрямовано нав'язується. Це вимагає забезпечення захисту суб'єктів інформаційних відносин від негативної інформаційної дії, і це має бути третьою складовою інформаційної безпеки.

Враховуючи вищеперелічені три складові, можна сформулювати таке визначення: інформаційна безпека – стан інформаційного середовища, що забезпечує задоволення інформаційних потреб суб'єктів інформаційних відносин, безпеку інформації і захист суб'єктів від негативної інформаційної дії.

Інформаційна безпека тісно пов'язана з інформаційною культурою, під якою розуміється здатність ефективно використовувати його інформаційні ресурси і засоби інформаційних комунікацій, а також застосовувати для цих цілей передові досягнення

у сфері розвитку засобів інформатизації та інформаційних технологій [11].

Виходячи з приведеного визначення, загрози інформаційній безпеці можна розділити на: а) порушення безпеки інформації, тобто загрози об'єктивній складовій інформаційного середовища; б) порушення безпеки об'єкта/суб'єкта захисту внаслідок незадоволення його інформаційних потреб або деструктивних інформаційних дій, тобто загрози суб'єктивній складовій інформаційного середовища.

Під інформаційною культурою суспільства зазвичай мають на увазі здатність ефективно використовувати його інформаційні ресурси і засоби інформаційних комунікацій, а також застосовувати для цих цілей передові досягнення у сфері розвитку засобів інформатизації і інформаційних технологій [8]. Основними чинниками розвитку інформаційної культури сучасного суспільства є наступні:

- система освіти, що визначає загальний рівень інтелектуального розвитку людей, їх матеріальних і духовних потреб;

- інформаційна інфраструктура суспільства, що визначає можливості людей отримувати, передавати і використовувати необхідну їм інформацію, а також оперативно здійснювати ті або інші інформаційні комунікації;

- демократизація суспільства, яка визначає правові гарантії з доступу до інформації, розвиток засобів масового інформування населення, а також можливості громадян використовувати альтернативні, зокрема зарубіжні джерела інформації;

- розвиток економіки країни, від якого залежать матеріальні можливості здобуття людьми необхідної освіти, а також придбання і використання сучасних засобів телекомунікацій.

Таким чином, інформаційна культура суспільства безпосередньо залежить від найважливіших характеристик розвитку самого суспільства і тому може служити інтегральним показником рівня цього розвитку. Під інформаційною культурою особистості розуміється властивість особистості, що характеризує її як суб'єкта інформаційної діяльності і визначає

відношення до функціонування і розвитку інформаційної сфери суспільства [10].

Соціальні мережі дедалі глибше входять у життя суспільства, спричиняючи в ньому соціокультурні зрушення. Поза сумнівом, інформаційна культура залежить від загальної культури людини і доповнює її новими атрибутами.

В інформаційному суспільстві людина повинна володіти різними технічними пристроями (мобільний телефон, смартфон, планшет, комп'ютер, комп'ютерні мережі і т. п.) та інформаційними технологіями (знання різних методів обробки інформації, вміння працювати з різним програмним забезпеченням). Вона повинна вміти формулювати свою потребу в інформації, здійснювати пошук усіх видів потрібної інформації (аудіо-, відеоінформацію, символічну інформацію, графічну інформацію) у всій сукупності інформаційних ресурсів; адекватно відбирати і оцінювати інформацію, переробляти інформацію, правильно її використовувати з максимальним ефектом, створювати якісно нову. Людина повинна володіти здатністю і етикою спілкування в інформаційному середовищі.

Відзначимо, що інформаційна культура також має як об'єктивну (культура володіння інформацією для чогось), так і суб'єктивну (суб'єкт володіння – особистість, суспільство) суті, причому особистість є одночасно як суб'єктом, так і об'єктом інформаційної культури.

Використовуючи об'єктивно-атрибутивну концепцію (показну сторону) інформації, ми розглядаємо інформаційну безпеку як безпеку інформації, стан її захищеності. У цьому випадку проблеми інформаційної безпеки можна розділити на три великі групи [12]:

1. Проблеми інформаційної безпеки гуманітарного характеру, що виникають у зв'язку з неконтрольним використанням і поширенням персональних даних, вторгненням в приватне життя, наклепом і т. п.

2. Проблеми інформаційної безпеки економічного і юридичного характеру, що виникають у результаті витоку, спотворення і втрати комерційної та фінансової інформації, крадіжок

інтелектуальної власності, промислового шпигунства і т. п.

3. Проблеми інформаційної безпеки політичного характеру, що виникають через інформаційні війни, спроби розкриття державної таємниці, атаки на інформаційні системи важливих оборонних, транспортних, промислових об'єктів і т. п.

Вказані проблеми з точки зору інформаційної культури повинні вирішуватися як шляхом навчання відповідних фахівців, так і включенням у перелік структуроутворюючих компонентів поняття «інформаційна культура» елементів інформаційної безпеки, якими сьогодні повинні володіти не лише фахівці в області захисту інформації, але і кожен користувач комп'ютера. Вирішення проблеми повинне носити комплексний системний характер і здійснюватися на різних рівнях:

– нормативний – створення нормативно-правового базису, що враховує всі аспекти проблеми інформаційної безпеки;

– інституційний – узгоджена діяльність різних соціальних інститутів, пов'язаних із вихованням і соціалізацією;

– особистісний – самовиховання, самоосвіта, засвоєння знань використання інформаційних технологій в інтересах законного задоволення інформаційних потреб, фізичного, духовного, інтелектуального розвитку, досягнення високого рівня інформаційної культури як частини загальної культури особистості з метою формування необхідних якостей для забезпечення її інформаційного самозахисту.

Усю сукупність структуроутворюючих компонентів згідно з об'єктивно-атрибутивною концепцією ми включили в поняття «культура інформаційно-професійної компетенції». У загальному сенсі вона має на увазі інформаційну грамотність особи, досвід інформаційної діяльності і формування готовності до інформаційної освіти протягом усього життя.

Як ми вже підкресливали, об'єктивність інформації виражається в інформаційних процесах і стосунках, а її суб'єктивність – у збереженні здатності суб'єктів відділятися

від інформації, приймати або відкидати, оцінювати, формувати на її основі свою власну поведінку і т. п. Деформована суб'єктивність, що сформована на основі викривленої інформації, може завдати непоправного збитку, тому в інформаційному суспільстві необхідно зберегти умови для розвитку і активізації суб'єктивності. Саме на це має бути направлений захист від деструктивного інформаційного впливу, що забезпечує комфортний внутрішній стан, збереження основоположних психічних властивостей особистості, індивідуальності, ціннісних установок і т. п. Протидіяти створенню або поширенню інформації, а отже, й інформаційному впливу дуже важко. Власне, доцільність запобігання негативному впливу інформації на свідомість людини шляхом контролю інформаційних потоків уявляється сумнівною з моральної і фінансової точок зору, а сам процес контролю – нереальним з точки зору його технічної реалізації. Неприйнятною видається і інформаційна ізоляція або самоізоляція, адже разом з негативним людина втрачає і будь-який позитивний вплив інформації, потрапляє в повний інформаційний вакуум, а отже, значно звужуються можливості професійного і особистісного розвитку, знижується якість життя.

Тому, погоджуючись з іншими дослідниками [3, 7, 9], вважаємо, що головним механізмом захисту від деструктивного інформаційного впливу є використання внутрішнього захисного резерву, закладеного в кожній людині, – здатності до розумової діяльності (інтелектуалізація, мобілізація мислення), спрямованої на виявлення цього впливу та його нейтралізації, тобто формування культури інформаційної безпеки.

Беручи за основу відоме поняття культури інформаційної безпеки [11], у контексті нашого дослідження ми визначаємо її як спосіб організації і розвитку інформаційного суспільства, що забезпечує якісне інформаційне середовище (якість споживаної інформації, захищеність суб'єкта від негативних інформаційних дій), створює можливість повністю задовольнити інформаційні потреби суб'єкта, і при якому

він усвідомлює себе суб'єктом інформаційної безпеки, здатний виявити загрози, володіє технологіями захисту від них, дотримується норм інформаційної етики в процесі перетворення інформаційного середовища.

Саме ця складова загальної інформаційної культури людини є визначальною у формуванні інформаційно-психологічної безпеки особистості – стану захищеності від дій, здатних проти волі і бажання людини змінювати її психічний стан і психологічні характеристики, модифікувати поведінку і обмежувати свободу вибору [11].

Проводячи зв'язок між приведеними визначеннями, позначимо головні структуроутворюючі компоненти забезпечення інформаційно-психологічної безпеки особистості з точки зору культури інформаційної безпеки:

- усвідомлення впливу інформаційних процесів і технологій на розвиток особистості;
- розуміння своїх інформаційних потреб, міри їх задоволення, знання надійних джерел здобуття необхідної інформації;
- уміння працювати з інформацією на основі нових технологій, використання її як інструменту в різних видах діяльності;
- необхідність забезпечення інформаційно-психологічної безпеки особистості;
- здатність до визначення видів інформаційно-психологічної загрози;
- володіння навичками інформаційно-психологічного самозахисту.

Окремо ми виділяємо поняття «культура інформаційного самозахисту». На наш погляд, це важливо, оскільки воно комплексно поєднує в собі риси матеріального і ідеального світогляду особистості, що формують його інформаційну культуру як в частині культури інформаційно-професійної компетенції, так і в частині культури інформаційної безпеки.

Культура інформаційного самозахисту, на нашу думку, характеризується тими рисами інформаційної культури особистості, які визначають уміння поведінки з інформацією без завдання шкоди собі та іншим учасникам інформаційних відносин; здатність протистояти

інформаційним загрозам і зберігати психічне здоров'я в умовах негативної інформаційної дії. Вона формується протягом усього життя людини в процесі безперервного навчання, виховання і самовиховання, чому сприяє високий рівень інформаційної культури та грамотності суспільства.

Висновки.

Інформаційна безпека, виходячи з двоєдиної суті інформації має бути направлена як на захист об'єктивної, так і суб'єктивної її складової. У першому випадку вона виступає у вигляді безпеки інформації, в другому – у вигляді інформаційно-психологічної безпеки. Інформаційна культура є одним з головних чинників забезпечення інформаційної безпеки, але у свою чергу безпосередньо від неї залежить. Інформаційна культура впливає на інформаційну безпеку двояко – в першому випадку у вигляді культури інформаційно-професійної компетенції (безпека інформації); у другому – у вигляді культури інформаційної безпеки (інформаційно-психологічна безпека). Інформаційна культура суспільства безпосередньо залежить від найважливіших характеристик розвитку самого суспільства і тому може служити інтегральним показником рівня цього розвитку.

З огляду на взаємозалежний характер інформаційної безпеки та інформаційної культури,

можемо сказати, що основне завдання із забезпечення інформаційної безпеки в сфері культури полягає в збереженні механізмів соціальних взаємодій, стабілізації функціонування соціокультурних систем.

Культура інформаційного самозахисту, що комплексно поєднує в собі риси матеріального і ідеального світогляду особистості, формується культурою інформаційно-професійної компетенції і культурою інформаційної безпеки, визначає уміння особистості поводитися з інформацією без нанесення шкоди собі і іншим учасникам інформаційних відносин; здатність протистояти інформаційним загрозам і зберігати психічне здоров'я в умовах негативного інформаційного впливу.

В умовах зміни соціокультурних цінностей і з урахуванням зазначених причинно-наслідкових зв'язків вирішення проблеми, забезпечення інформаційної безпеки особистості має носити комплексний системний характер і здійснюватися на різних рівнях. Розвиток культури інформаційної безпеки особистості має здійснюватися як ззовні (навчання в дитячому віці прийомів безпечного користування Інтернетом з моменту початку його використання на рівні сім'ї, школи, суспільства, держави), так і власними зусиллями людини (саморозвиток, самоорганізація, мотивація).

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Антонюк В. В. Взаємодія державних та недержавних суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки в процесі протидії збройній агресії РФ України. *Вісн. Київ. Нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Серія: Державне управління.* 2016. № 3(17). С. 5–8.
2. Вербицький О. В. Поняття соціальної напруженості та роль держави в управлінні нею й інформаційною безпекою. *Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком: матеріали наук.- прак. конф. (01.12.2017 р.).* Дніпро, 2017. С. 47–49.
3. Гуровський В. О. Роль органів державної влади у сфері забезпечення інформаційної безпеки України. *Вісник Української академії державного управління при Президентіві України.* Київ, 2014. № 3. С. 21–31.
4. Довгань О. Д., Ткачук Т. Ю. Система інформаційної безпеки України: онтологічні виміри. *Інформація і право.* 2018. № 1 (24). С. 89–103.
5. Домбровська С. М. Механізми інформаційної безпеки як складові державної безпеки України. *Державне управління науково-освітнього забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців у сфері цивільного захисту: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. / за заг. ред. В. П. Садкового.* Харків, 2015. С. 282–286.
6. Дудатьєв А. В. Моделі інформаційної підтримки управління комплексною інформаційною безпекою. *Радіoeлектроніка, інформатика, управління.* 2017. № 1. С. 107–114.

7. Лісовська Ю.П. Освіта, наука та виховання як запорука успіху адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки. *Модернізація України: проблеми та технології успішності (питання економіки, права, соціології, освіти і культури): матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 12 листопада 2015 р.* Київ : МАУП, 2015. Вип. 1. С. 404–406.
8. Нерсисян Г. А. Медіаграмотність молоді – запорука протидії інформаційній агресії. *Інвестиції: практика та досвід.* № 6. 2018. С. 56–60.
9. Олійник О. В. Стан забезпечення інформаційної безпеки в Україні. *Юридичний вісник.* 2014. № 2(31). С. 59–65.
10. Помаза-Пономаренко А. Л., Лукиша Р. Т., Опанасенко Я. О. Роль і місце організаційної, соціальної й інформаційної складових у реалізації державної регіональної політики в умовах невизначеності регіонів. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління,* 2016. № 1(4). С. 203–209.
11. Панченко О. А., Банчук Н. В. Информационная безопасность личности: монография. Київ : КИТ, 2011. 672 с.
12. Перун Т. С. Принципи забезпечення інформаційної безпеки України в умовах євроінтеграції. *Eurasian Academic Research Journal.* 2017. № 11 (17). С. 108–114.

REFERENCES

1. Antonyuk, V. V. (2016). Vzayemodiya derzhavnih ta nederzhavnih sub'yektiv zabezpechennya informacijnoyi bezpeki v procesi protidiyi zbrojnih agresiyi RF Ukrayini [The interaction of state and non-state subjects to ensure information security while fighting the Russian armed aggression Ukraine]. *Visn. Kii. Nac. un-tu im. Tarasa Shevchenko. Seriya: Derzhavne upravlinnya – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Public Administration, 3(17), 5–8* [in Ukrainian].
2. Verbickij, O. V. (2017). Ponyattya socialnoyi napruzhenosti ta rol derzhavi v upravlinni neyu j informacijnoyu bezpekoyu [The concept of social tension and the role of the state in managing it and information security]. *Proceedings of the Scientific and Practical Conference: Problemi upravlinnya socialnim i gumanitarnim rozvitkom – Problems of managing social and humanitarian development.* (pp. 47–49). Dnipro [in Ukrainian].
3. Gurovskij, V. O. (2014). Rol organiv derzhavnoyi vladi u sferi zabezpechennya informacijnoyi bezpeki Ukrayini [The role of state authorities in the field of ensuring information security of Ukraine]. *Visnik Ukrayinskoyi akademiyi derzhavnogo upravlinnya pri Prezidentovi Ukrayini – Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine , 3, 21–31* [in Ukrainian].
4. Dovgan, O. D., & Tkachuk, T. Yu. (2018). Sistema informacijnoyi bezpeki Ukrayini: ontologichni vimiri [The information security system of Ukraine: ontological dimensions]. *Informaciya i pravo – Information and law, 1 (24), 89–103* [in Ukrainian].
5. Dombrovska, S. M. (2015). Mehanizmi informacijnoyi bezpeki yak skladovi derzhavnoyi bezpeki Ukrayini [Mechanisms of information security as components of state security of Ukraine]. *Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference: Derzhavne upravlinnya naukovu-osvitnogo zabezpechennya pidgotovki konkurentospromozhnih fahivciv u sferi civilnogo zahistu – State Administration of Scientific and Educational Support for Training of Competitive Civil Protection Specialists.* V. P. Sadkovskiyi (Ed.). (pp. 282–286). Harkiv [in Ukrainian].
6. Dudatyev, A. V. (2017). Modeli informacijnoyi pidtrimki upravlinnya kompleksnoyu informacijnoyu bezpekoyu [Models of information support for integrated information security management]. *Radioelektronika, informatika, upravlinnya – Radio Electronics, Computer Science, Control, 1, 107–114* [in Ukrainian].
7. Lisovska, Yu. P. (2015). Osvita, nauka ta vihovannya yak zaporuka uspihu administrativno-pravovogo zabezpechennya informacijnoyi bezpeki [Education, science and upbringing as a guarantee of success of the administrative and legal support of information security]. *Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference: Modernizaciya Ukrayini: problemi ta tehnologiyi uspishnosti (pitannya ekonomiki, prava, sociologiyi, osviti i kulturi) – Modernization of Ukraine: problems and technologies of success (issues of economy, law, sociology, education and culture).* (No. 1), (pp. 404–406). Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
8. Nersesyan, G. A. (2018). Mediagramotnist molodi – zaporuka protidiyi informacijnij agresiyi [Youth media literacy is the key to countering information aggression]. *Investiciyi: praktika ta dosvid – Investment: Practice and Experience, 6, 56–60* [in Ukrainian].
9. Olijnik, O. V. (2014). Stan zabezpechennya informacijnoyi bezpeki v Ukrayini [The state of ensuring information security in Ukraine]. *Yuridichnij visnik – Law Herald, 2(31), 59–65* [in Ukrainian].

10. Pomaza-Ponomarenko, A. L., Lukisha, R. T., & Opanasenko, Ya. O. (2016). Rol i misce organizacijnoyi, socialnoyi j informacijnoyi skladovih u realizaciji derzhavnoyi regionalnoyi politiki v umovah nevznachenosti regioniv [The role and place of organizational, social and informational components in the implementation of state regional policy in the face of uncertainty in the regions]. *Visnik Nacionalnogo universitetu civilnogo zahistu Ukraini. Seriya: Derzhavne upravlinnya – Bulletin of National University of Civil Defense of Ukraine. State Management series, 1(4)*, 203–209 [in Ukrainian].
11. Panchenko, O. A., & Banchuk, N. M. (2011). *Informacionnaya bezopasnost lichnosti [Personal Information Security]*. Kyiv: KIT [in Ukrainian].
12. Perun, T. S. (2017). Principi zabezpechennya informacijnoyi bezpeki Ukraini v umovah yevrointegraciyi [The principles of ensuring information security of Ukraine in the context of European integration]. *Eurasian Academic Research Journal, 11 (17)*, 108–114 [in Ukrainian].

Панченко Олег Анатолійович

Директор

ДЗ «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр Міністерства охорони здоров'я України»
85110, м. Костянтинівка, вул. О.Невського, 14

Panchenko Oleg

Director

State institution "Scientific and Practical Medical Rehabilitation and Diagnostic Center of the Ministry of Health of Ukraine"
14, A. Nevskogo Str., Kostiantynivka, 85110, Ukraine

Email: oap@ukr.net

Цитування: Панченко О. А. Інформаційна безпека держави як елемент соціокультури. *Аспекти публічного управління*. 2020. Т. 8, № 1. С. 58–67.

Citation: Panchenko, O.A. (2020). Informatsiina bezpeka derzhavy yak element sotsiokultury [Information security of the state as an element of social culture]. *Public administration aspects, 8 (1)*, 58–67.

Стаття надійшла / Article arrived: 23.01.2020

Схвалено до друку / Accepted: 20.02.2020